

פסחים קיג

משה שווערד

1. רש"י מסכת פסחים דף קיג עמוד א

שראשה אסיא – [1] רופא, ואמרי לה: [2] תלמיד חכם, ותרוייהו חד טעמא.

2. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף קיג/א

אל תדור בעיר דריש מתא אסיא. נראה לי בס"ד לאו מטעם שהוא בעל עסקים, דאם כן הוה ליה למימר דריש מתא בעל עסקים ונכלל בזה גם סוחרים ותגרים. [1] אך נראה לי הטעם כי הרופא מתנהג בשעות היום והלילה על פי משפטי הרפואה, הן בזמן האכילה, הן באויר שתמיד יחשוב עתה האויר מצונן הרבה או חם הרבה וצריך להסגר בבית שיזוק אם יצא חוצה, או הרוח מנשב קשה ויזיק, וכן עתה הגיע זמן אכילה ואם יעבור יזיק לגופו, או יזדמן שיש לו מעט כאב הראש או איזה מיהוש קל והוא מבטל השגחתו עת זו, וממילא ישארו צרכי העיר בלתי השגחה כאשר יזדמן איזה צורך בעתים אלו, דבאמת ראוי שהראש המשגיח לא יעצרוהו הגשם והחום והשרב והרעבון והצמאון והיגיעה והטורח, וירוך כסוס בעסקי ציבור בכל עת שיזדמן לו עסק בשבילם:

3. ספר דבר יעקב [3]

ג] לא תדור במתא דריש מתא אסיא – רש"י
ורשב"ם מפרשים שראש העיר רופא מפני שטרוד
ברפואתיו ולא בצרכי העיר.
התוס' [ב"ב קי. שציין הגליון הש"ס] מפרשים
שרב אמר לרב אסי אל תגור בעיר שאתה [ששמך
אסי] בעצמך תהיה ראש העיר, מפני שעסקי העיר
יבטלוך מהתורה.

4. מהרש"א על פסחים דף קיג/א

ולא תיפוך במילי כו'. נראה לפרש שיעסוק אדם בנבלה ולא יעסוק הרבה בדברים דמתוך זה יבא לניבול פה וכמ"ש לא נאוה לנבל שפת יתר ומדמה לה לנבלה דשם חד כוללן נבלה וניבול:

5. רמב"ם יד החזקה הלכות תלמוד תורה פרק ג

(*) כל המשמים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה הרי זה חלל את השם ובזה את התורה וכבה מאור הדת וגרס וגרם רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם הבא לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה אמרו חכמים כל הנהנה מדברי תורה נטל חייו מן העולם ועוד צוו ואמרו אל תעשם עטרה להתגדל בהן ולא קרדום לחפור בהן ועוד צוו ואמרו אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עון וסוף אדם זה שיהא מלסטם את הבריות:

6. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קטז

בענין קבלת פרס לפרנסתם מהכוללים כדי שיוכלו להתגדל בתורה ט"ז אלול תשכ"ד. מע"כ ידידי מר אהרן יהושע דאראבנער שליט"א.

הנה בדבר ת"ח הרוצים להתעסק בתורה ולהחכים בה בדיעות התורה בכמותה ואיכותה ונהנים לפרנסתם ממה שנוטלים פרס בכללים וכן הרבנים הנוטלים פרס והמלמדים עם תלמידים וראשי הישיבות הנוטלים פרס לפרנסתם אם שפיר עבדי או שיש מה להרהר אחר זה ויהיה מדת חסידות שלא להתפרנס מזה אלא ממעשה ידיו. הנה ודאי שפיר עבדי דכן איפסק ברמ"א יו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א שאפילו בריא מותר ומותר לחכם ולתלמידיו לקבל הספקות מן הנותנים כדי להחזיק ידי לומדי תורה שע"ז יכולין לעסוק בתורה בריות. והש"ך סק"כ הביא אף מהכ"מ שפסק כן אפילו אם נימא שאין כן דעת הרמב"ם משום שכל חכמי ישראל קודם זמן רבנו ואחריו נוהגין ליטול שכרם מהצבור, ואף אם לדינא הלכה כרמב"ם הסכימו כן חכמי הדורות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך שאילו לא היה פרנסת הלומדים והמלמדים מצויה לא היו יכולין לטרוח בתורה כראוי והיתה התורה משתכחת מישראל ובהיותה מצויה יוכלו לעסוק ויגדיל תורה ויאדיר והוא לשון הכ"מ בפ"ג מת"ת ה"י בסופו. וכן הביא מההרש"ל שכתב ואמת שאם לא כן כבר היתה בטלה תורה מישראל כי

א"א לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה וגם להתפרנס ממעשה ידיו, ומסיק יותר דעון הוא בידו אם לא יקבל מאחרים אפילו יודע חכמה ומלאכה שיוכל ליגע בה ולהרויח כדי לפרנס את ביתו בוז יבוזו לו באהבת התורה ולומדיה כי א"א שיבטל מלמודו עיין שם, ולכן הוא דין ברור ופשוט שנתקבל בכל הדורות אם מדינא אם מתקנה דעת לעשות לה' הפרו תורתך שמותר לעסוק בתורה ולהתפרנס מקבלת פרס או ממה שהוא מלמד תורה לאחרים או שהוא רב ומורה הוראה, ואין להמנע מזה אפילו ממדת חסידות. ואני אומר כי אלו המתחסדים מצד שיטת הרמב"ם הוא בעצת היצה"ר כדי שיפסיק מללמוד ויעסוק במלאכה ובמסחר וכדומה עד שלבסוף הם שוכחים אף המקצת שכבר למדו ואינו מניחם אף לקבוע זמן קצר לת"ת, כי אם הראשונים כמלאכים אמרו שא"א לעסוק בתורה ולהחכים בה כשיעשה מלאכה להתפרנס ממעשה ידיו, כ"ש בדורנו דור יתמא דיתמי וגם אין לנו הנשים צדקניות שירצו לסבול עוני ודחקות כדורותם, שודאי א"א לשום אדם להתגאות ולומר שהוא יכול לעשות מלאכה ולהחכים בתורה. לכן לא יעלה על מחשבתך עצת היצה"ר שיש בקבלת פרס דלומדים בכוללים ופרס דרבנים ומלמדים וראשי ישיבה איזה חטא וחסרון מדת חסידות, שהוא רק להסית לפרוש מן התורה. ומי יתן והיו נמצאים אנשים מתנדבים לפרנס הרבה ת"ח היו מתרכים בני תורה גדולי ישראל ובעלי הוראה כרצון השי"ת שאין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. ידידו מברכו בכוח"ט, משה פיינשטיין

7. סדר ברכת המזון: אם הוא אוכל על שלחן אחרים יברך לבעה"ב:

יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא. ויצלח מאד בכל נכסיו. ויהיו נכסיו ונכסיו מוצלחים וקרובים לעיר. ואל ישלוט שטן לא במעשה ידיו ולא במעשה דיניו. ואל יודקק לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הררהו חטא ועבירה ועון מעתה ועד עולם:

8. ספר בניהו בן יהודע על פסחים דף קיג/א

לא תשתי סמא. פירוש אם ראית בעצמך התחלת מיוחש באיזה חולי לא תמהר לשנות סם, דהסם עושה מלחמה עם החולי, וראוי תחלת הכל וקראת אליה לשלום, שתעשה הכנות טבעיות לשמירת עצמך מן החולי, הן מצד האכילה שקורין בערבי פהרי"ז, הן מצד הישיבה והמנוחה והמקום וכיוצא בזה, ואולי יהיה לך זה עזר לרפואה טבעית ולא תצטרך לשנות סם לגמרי. או יובן לא תשתי סמא הוא סם של בריאים ששותים לשמור הבריאות שלא יחלו, שאם תלמד עצמך בכך אז לא תוכל לפרוש מהם אחרי זה וממילא צריך לך הוצאות מרובות:

9. ספר בניהו בן יהודע על פסחים דף קיג/א

תא אגמרך מילי דעלמא. פירוש אגמרך מוסר ותורה בהתלבשות מילי דעלמא, יען כי מילי דעלמא בלבד לא שח רב כמ"ש הרמב"ם ז"ל בתחילת ספר היד [הל' דעות פ"ד הל' ב'], כי רב לא שח שיחה בטילה, ואמר אדחלא אכרעיד זבינד זבין. נראה לי בס"ד הכונה שיעשה תשובה ומצות ומעשים טובים בעודו בחור, וכמ"ש על הפסוק [תהלים ק"ב א'] אשרי איש ירא ה', אשרי ירא ה' בעודו איש, כלומר בחור וקטן בשנים, והנה האדם בקטנותו קודם שיבא לו יצר הטוב קונה מקח רע לעצמו מן היצר הרע, ואחר כך צריך למכור מקח רע זה ולקנות תמורתו מקח טוב מתורה ומצות ומעשים טובים. ולזה אמר זבינד זבין, רצונו לומר זבינד הראשון זבין אותו עתה לקנות ההפך הנגדי אליו. ואמר עוד כל מילי זבין ותתחרט לבד מחמרא, פירוש כל דברים שישמע האדם אם יגלה אותם לאחרים סופו להתחרט, כי יותר טוב לעצור אותם בקרבנו לבד מחמרא, התורה שנמשלה ליינ זבין ולא תתחרט, דכתיב [משלי ה' ט"ז] יפוצו מעינותיך חוצה, דהאדם אם מלמד תורה שלמד לאחרים הוא יתחכם יותר, כמ"ש ומתלמידי יותר מכולם, וגם יקבל שכר גדול עשר ידות על שכר לימוד שלמד לעצמו:

10. ספר בניהו בן יהודע על פסחים דף קיג/א

תמרי בחלוזך לבי סודנא רהוט. נראה לי בס"ד האדם צריך לעסוק תחלה בגרסא, ועד שיהיה בקי ושלם בגרסת המשניות וברייתות, אז ילך ללמוד סברא ולהבין דבר מתוך דבר. ויש לרמוז תמרי על גירסא ולימוד הסברא הוא השכר היוצא מן התמרים שאם אין תמרים אין שכר, וכן אם אין גירסא אין סברא, וז"ש תמרי בחלוזך אחר שעסקת בגרסא שנעשו תמרי בחלוזך, אז לבי סודנא רהוט לעסוק בלימוד הסברא לחדש מן הגרסא הלכות ולדמות דבר לדבר. ושאל מאי פודנא ואמר סוד נאה וגמילות חסדים, עיין רש"י ז"ל. ...

11. ספר דבר יעקב

[ד] כשאתה יוצא למלחמה אל תצא בראשונה אלא תצא באחרונה - היעב"ץ כתב דנראה דהיינו למלחמת רשות, אבל למלחמת מצוה איכא מצוה לצאת בראשונה, ושלוחי מצוה אינם ניוקים.

12. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף קיג/א

... והנה בעיקר דברי המאמר נראה לי בס"ד דאין הכונה על מלחמת עיר בעיר ממלכה בממלכה אלא הכונה על מלחמת האדם עם היצר הרע. וידוע כי בשתי מצות יתגבר האדם על היצר הרע במלחמתו עמו והם האחת מצוה הראשונה שבתרי"ג מצות שהיא מצות הנישואין שאם האדם יקיים מצוה זו במהרה בעודו קטן בשנים יצליח בהלחמו עם היצר הרע כמ"ש בגמרא [קדושין כ"ט ע"ב] אמר רב חסדא אי נסיבנא בארביסר הוה אמינא גירא בעינא דשטנא, ומצות הנישואין היא מנויה מצוה הראשונה דכתיב [בראשית ט' ז'] ואתם פרו ורבו. והשניה היא מצות תלמוד תורה שנצטוונו בפרשת וילך [דברים ל"א י"ט] ועתה כתבו לכם את השירה ולמדת את בני ישראל, ומצוה זו מנו אותה בעלי ספר המצות למצוה אחרונה בתרי"ג מצות. ובמצוה זו שנצטוונו לכתוב ספר תורה ללמוד בו בזה יצליח האדם במלחמתו עם יצר הרע כי לימוד התורה יהיה עזר גדול לאדם נגד היצר הרע כמו שאמרו רבותינו ז"ל [קדושין ל' ע"ב] אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין...

13. שערים מצויינים בהלכה

והוי זהיר באשתך מחתנה הראשון. עי' ברשב"ם במס' ב"ב (צח: ד"ה בי חמוה) דלאו דוקא חתנה הראשון, אלא הוא הדין לכל החתנים, אלא דבראשון צריך ליהדר ביותר. וכן מבואר מדברי רש"י במס' קידושין (יב. ד"ה ועל חתנה) שכתב, דסתם חמותה אוהבת את חתנה, והביא ראייה מגמ' דהכא. ועי' בשו"ת נודע ביהודה (מהוד"ק

14. ספר דבר יעקב

התוס' [בקידו' ד"ה בכולהו וביבמות נב.]. והרא"ש [בקידו' שם] דנים על מה סומכין החתנים בזמן הזה שדרים בבית חמותם. ותירצו שסומכים על נהרדעי שפליגי וסוברים שליכא איסור לחתן לדור בבית חמותו. הגר"א [אה"ע סימן כו-יד] מקשה שגם נהרדעי מודו שאיכא איסורא ורק פליגי לגבי מלקות שאינו לוקה בגלל האיסור. מהמאירי משמע שלפי נהרדעי אין איסור אלא שמכוער הדבר. השר"ע [אה"ע סימן כו] השמיט האיסור לדור בבית חמיו, ונראה דס"ל שלא נהגו לאסור בימינו כמש"כ התוס'.

עוד כתבו התוס' בקידושין שם, מה שדרין עכשיו בבית חמותם היינו בשביל טובת הנאה שדרים בלא שכירות בבית, ויש ראייה מזה שאין דרים בשביל חמותם אלא בשביל טובת הנאה שיש להם. העצמות יוסף מקשה וכי איך מתירים איסור מפני טובת הנאה, ותירץ דדוקא מי שאין לו טובת הנאה איכא איסור מפני החשד שיאמרו שהולך שם מפני

הפריצות, אבל כשדר שם מפני טובת הנאה ודאי יאמרו שמפני זה דר שם ולא משום פריצות ולכן ליכא איסור.

המאירי בקידו' כתב שבדורות האלה שבנות ישראל גדורות יותר לא חששו.

15. פרשת דרכים - דרוש כא

ובזה יזן מאי דאמרינן בפרק ערבי פסחים אמר ר' יוחנן ג' הקב"ה מכריז עליהם בכל יום על רווק הדר בכרך ואינו חוטא ועל עני המחזיר אבדה לבעלים ועל עשיר המעשר פירותיו בלנעא ע"כ. ופירש רש"י מכריז עליהם לשבח ע"כ. ויש לתמוה דלמה אין הקב"ה מכריז על העני המעשר פירותיו, ועוד דמה שבח הוא זה שמעשר פירותיו בלנעא ואינו אוכל עבלין שהם במיתה בידי שמים ואם כן מי שיש לו ערלה וכלאי הכרם ואינו נהנה מהם יכריז עליו וא"כ כל היום כולו ברוזא קרי בחיל. אך לפי אותה סוגיא דמנחות ניחא דפשיטא דמי שאינו אוכל פירותיו עבלין אינו מכריז עליו לשבח אבל הכא מיירי במי שהיה יכול טלדקי כדי ליפטר מן המעשר ואינו עושה, וכבר נתבאר כמה שאמרו גזרה משום בעלי כיסין שהעשיר שיש לו קרקעות הרבה חס על ממונו ומבקש טלדקי ליפטר מן המעשר וכבר נתבאר ג"כ שכל דבר שהוא צפרהסיה זילא ביה מלתא לעשיה לבקש טלדקי כדי ליפטר מן המעשר אבל דבר שהוא בלנעא נחמד העשיר דמבקש טלדקי ליפטר מן המעשר, ועל זה אמר ר' יוחנן דעשיר דדרכו לחוס על רוב מעשרותיו ומעשר פירותיו בלנעא דלא זילא ביה מלתא והיה יכול לבקש טלדקי לפטור פירותיו על זה הקב"ה מכריז עליו לשבח ואומר ראו בריה שיש לי בעולמי דאף שהוא עשיר והוא בלנעא דלא זילא ביה מלתא אפילו הכי אינו מבקש טלדקי לפטור פירותיו אלא אדרבה מחייב אותם במעשר ומעשר פירותיו, וכדכתיבנא :

16. פתח עינים מסכת פסחים דף קיג עמוד ב

לאו כגון מר אלא כגון רב חנינא ורב הושע' וכו' יש להרגיש מנ"ל דלאו כגון רב ספרא והא סתמא קאמר רווק הדר בכרך ואינו חוטא. [1] ואפשר דרבא משמע ליה דמדתני ליה דמלתא בהדי הדדי אמרינן דכי היכי דעני המחזיר אבדה ועשיר המעשר בצנעא הוא על ידי מעשה גם רווק הוא על ידי מעשה כגון רב חנינא ורב הושעיא וכו' והני תלתא דקיימי כי הדדי רות אחד להם:

17. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף קיג/ב

דף קי"ג ע"ב לאו כגון מר. קשה כיון דתנא קאמר רווק הדר בכרך ורב ספרא הוה רווק הדר בכרך מנא ליה לאפוקי יתיה. [2] ונראה לי דסבירא ליה היינו רבותיה דכרך משום דשכיח בו בני אדם הרבה ואז ימצא גם כן נשים יפות הרבה ההולכים בשוק וכן נשים עשירות אשר מיופות בתכשיטין ובגדים נאים וזה הרווק רואה כל זה בעיניו ואינו חוטא לכך יש לו מעלה בזה, ורב ספרא אף על גב דהוה רווק הדר בכרך אך הוא לא היה לו עסק בחוץ אלא עצור ימים ולילות בבית המדרש דלא שכיחי שם נשים ואם כן לגבי דידיה ליכא רבותא של הכרך:

18. ספר דבר יעקב

ב] כי הא דטוביה חטא ואתא זיגוד לחודיה ואסחיד ביה קמיה דרב פפא נגדיה לזיגוד וכו' ואת לחודך אסחדת ביה שם רע בעלמא קא מפקת ביה- הרשב"ם כתב שעבר על לאו דלא תלך רכיל. ההג' מיימוני [עדות פ"ה אות א] כתב שעבר על הלאו [שהוכיר ר"פ] דלא יקום עד אחד באיש.

19. תוספות מסכת פסחים דף קיג עמוד ב

ואין לו בנים - נראה דוקא על ידי פשיעתו שאינו מתעסק בפרי' ורביה דומיא דאחריני ומי שאין לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו מיירי בשיש לו ואינו מניחן אי נמי אפי' אין לו יש לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן (סוטה דף יד.) במשה שהיה תאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצות שבה והא דאמר' (שבת דף מט.) תפילין צריכין גוף נקי כאלישע היינו כדמפרש שלא יפוח בהן ולא יישן בהן ובשעת ק"ש כדי לקבל עליו מלכות שמים שלימה בקל יכול לזוהר.

20. ספר דבר שמואל

ומי שאין לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית. והתודי' ואין, כתבו ח"י אפי' אין לו יש לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן במשה שהי' תאב ליכנס לא"י כדי לקיים מצוות שבה, והנה החוס' כללו לזית ותפילין והרי לזית היא חובת עלית, וזכר מעיקר קדו' אינו מחוייב, אלא שיש לו לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב וכדאיתא במנחות (מ"א.) ומש"כ תפילין שהוא חובת גברא ודאי שמהויב מלך דין כ"ז שאינו חנוס ומה לריכוס ע"ז ראי' ממש, וביותר קשה דמפירוש הראשון של החוס' משמע דתפילין כשאין לו ח"י לחזר אחריכס, וכיון שהוא חובת גברא, ודאי חייב לחזר ולהביא לו תפילין, ועי' ביאור הלכה סוסי' חרני', ול"ט, והראוני בחיי אדם שנשמת אדם כלל ס"ח ה' זכירות המלכות סי' י"ט שהעלה ש"י לעקור דירתו לעיר אחרת צדדי לקיים המצוה עי"ש.

21. ספר נשמת אדם - כלל ס"ח

(ג) נ"ל דאין צריך לעקור מביתו לילך לעיר אחר לקיים המצוה אפילו מצוה דאורייתא והיא עוברת כתקיעת שופר ולולב, וראיה מהא דר"ה דף ל"ד ובש"ע סי' תקצ"ה היו לפניו ב' עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין כו', ואי ס"ד שצריך לעקור ממקומו, קשה היאך ימצא עיר שמברכין ולא תוקעין, והלא צריכין לעקור ממקומו לילך לעיר שתוקעין, אע"כ דאין צריך לעקור:

ומיהו נ"ל דבמקום דאזיל ואתי ביומיה מחויב לילך וכדאיתא בסוכה (כ"ו) [כ"ז] ע"ב, ועיין ריש סי' קס"ג במ"א וצ"ע. ומ"מ במי שיש לו אשה או בנים נ"ל דודאי א"צ לעקור דירתו שהרי שמחה הוא ג"כ מצות עשה מן התורה, וקיי"ל אשה בעלה משמחה:

ועוד מטעם אחר נ"ל דא"צ לילך מביתו דהא קודם י"ט לא חל עליו כלל המצוה עד י"ט ואז א"א לו לילך יותר מתחום, ואעפ"י דקיי"ל שואלין ודורשין קודם שלשים יום לכל יום טוב, כמש"כ המ"א סי' תכ"ט, וא"כ חל עליו חיוב המצוה, כדמצינו בסי' תל"ו לענין בדיקת חמץ, נראה לי לחלק דדוקא התם דהמצוה בידו לבדוק חייבוהו חכמים לקיים המצוה, אבל הכא שאינו בידו רק שיחזור אחריה אינו חייב אפילו מדרבנן:

וראיה לזה בזבחים דף ק' דמחלקינן כאן קודם חצות כאן לאחר חצות, הרי להדיא דאפילו בע"פ קודם חצות לא אמרינן שכבר חל עליו חובת פסח ולא יחול עליו אנינות, אע"כ דהמצוה אינו חל על האדם עד שיגיע זמנו הראוי לקיים. וגם שם לענין בדיקת חמץ פרש"י דחכמים חייבוהו אבל לא מן התורה. ואמנם בסוכה דף (כ"ה) [כ"ז] ע"ב משמע שהוא מן התורה, ועיין ברמב"ם פ"ה מהל' תלמוד תורה דחייב לקבל פני רבו ברגל ב"ט אע"ג דלא אתי ביומיה, דדוקא לר"א מחלק הש"ס ולא קיי"ל כוותיה, וא"כ מוכח דלא מהני טעם זה דושמחת לבטל שום מצוה, ולכן הדבר צ"ע:

• עוד עיין באריכות במראה מקומות לדף ע: ולדף צב

22. רשב"ם מסכת פסחים דף קיג עמוד ב
בחבורת מצוה. כגון משתה של ברית מילה או בת כהן לכהן:

23. רשב"ם מסכת פסחים דף קיג עמוד ב
כלדיים. בעלי אוב כך פירש רבינו. ולא נהירא דקרא כתיב בהדיא אל תפנו אל האובות. ואני שמעתי חוזים בכוכבים וכן עיקר:

24. דף על הדף פסחים דף קיג עמוד ב
בגמ': מהו למימרא ליה לרביה למשנייה אמר ליה אי ידע דמהימן לרביה כבי תרתי לימא ליה ואי לא לימא ליה. **כתב בחפץ חיים** (כלל ז' באמ"ח סק"ז) דמשמע דמותר לרבו לשנוא אותו ע"י עדות זה, ותמה דהא אפילו לשנים אסור להאמין כשהעידו שלא בב"ד לענין שיהא מותר לסמוך עליהן לעבור על איסור דאורייתא לשנוא אחד מישראל בחנם. ותיריך דהכי כוונת הגמרא אי ידע דמהימן לרביה כשנים המעדין לפני ב"ד, לימא ליה, אבל אי נאמן לרבו כשנים, אבל לא כשנים המעדין בב"ד, לא לימא ליה לרביה.

25. תוספות מסכת פסחים דף קיג עמוד ב
שלשה חייהן אינם חיים הרתחנין כו' - תימה דפרק המביא (ביצה דף לב.) תניא ג' חייהן אינם חיים המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שייסורין מושלין בגופו ואמאי לא מני לכולהו הכא [1] ויש לומר דהכא לא מייירי אלא בהנך דהוו תולדת האדם משום דלעיל נמי איירי דדמי להנך שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן מי שאינו כועס.

26. דף על הדף פסחים דף קיג עמוד ב
בגמ': שלשה חייהן אינם חיים הרחמנים והרתחנים ואניני דעת. התוס' הקשו דאמאי לא מנה גם אותן ג' שנשנו בברייתא בביצה המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שייסורין מושלין בגופו, עיין שם תירוצם.

[2] המחצית השקל בספר סדר משנה על הרמב"ם (בל' דעות פ"ג ה"ג) מיישב קושית התוס' באופן אחר, די' הבדל בין הנך דחשיב הכא לאותן דבביצה, דהנך דהכא אינן רע בעצם רק ביותר מדאי, וכמש"כ הרשב"ם דרחמנים היינו יותר מדאי, וכן אינך לא נאמר דאין חייהם חיים רק בתדיר בהם, דרחמנות היא אחת ממדות הטובות, וכן ברתחנים אמרינן ברפ"ק דתענית האי ת"ח דרתח אורייתא היא דקא מרתחי ליה, וכן אניני דעת הוא נמשך ממדת הנקיות ולכן מיעוטן יפה. אבל אותן שנשנו בביצה, אף מיעוטן רע, שהן מילי דפורענות, ולכן לא עריב ותני כולהו בהדי הדדי, דהא כדאיתא והא כדאיתא.

27. פתח עינים מסכת פסחים דף קיג עמוד ב
ת"ר שלשה חייהם אינם חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת ואמר רב יוסף כלהו איתנהו בי הפשוט בזה דרב יוסף היה מצטער דמלבד דהיה מאור עינים דחשוב כמת עוד לו שלשה המה דכל א' חייו אינם חיים. אמנם אפשר במ"ש הרב משכנות יעקב דף קע"ח דמערכת תולדות האדם ושרטוטיו יורו על מדות רעות כניאוף וגזל וכיוצא אבל יש כח לבעל שכל להתגבר על יצרו ולעשות הפך מערכ' תולדתו והביא מעשה שהיה בשני פלוסופים ופירש משם הראשונים בזה פ' הכרת פניהם ענתה במ וחטאתם כסדום הגידו לא כחדו הכונה הכרת פניהם שרטוטיהם וצורתם היו מעידים על חטאתם כסדום וכי תימא דהיו מתגברים על יצרים לז"א לא כחדו לצורת' רק עשו כמו שמורה צורתם עש"ב והיינו דאתא רב יוסף ללמד דעת דהגם דהאדם טבעו לא' מהם וכיוצא יש בידו להתגבר על יצרו ולעשות הפך טבעו ולז"א כלהו איתנהו בי ואם בא' חייו אינם חיים ק"ו לג' אמנם יש בי כח לעשות הפך טבעי. א"נ אפשר דהקפידא היא באחת מהן אבל אם יהיו בו שלשתן מבטלות זו את זו ולהכי אמר רב יוסף כלהו איתנהו בי ודין הניין במעמד שלשתן ודוק:

28. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף קיג עמוד ב
תנא הוא יוסף איש הוצל הוא יוסף הבבלי הוא... הוא וכו'. בהלכות קטנות מסביר דשעת השמד היה ולפיכך שינה שמו כמה פעמים.